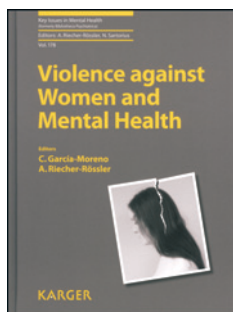

Fra en ubehagelig virkelighet

Claudia García-Moreno,
Anita Riecher-Rössler, red.

Violence against women and mental health
180 s, tab, ill. Basel: Karger, 2013. Pris CHF 79
ISBN 978-3-8055-9988-7

Her er en alvorlig melding fra «baksiden» av mange av klodens samfunn. Den handler om vold, nærmere bestemt om hvilke konsekvenser vold mot kvinner har for deres mentale helse.

Redaktørene, to kvinnelige leger med forskningserfaring i denne tematikken, har i tillegg til egne studier samlet bidrag fra 20 fagpersoner. De har en dobbelt tematisk tilnærming: sammenhengen mellom kjønn og det å bli utsatt for vold, og sammenhengen mellom kjønnsrelatert vold og mental helse. Disse to emnene uttrykker både bokens styrke og dens begrensning – mens horisonten er global og geopolitisk, er forståelsesrammen tradisjonell og dualistisk.

Styrken er bidraget fra forskere i kunnskapsfeltet kjønnsrelatert vold fra Midtøsten, Latin-Amerika, Sør-Asia, Sør-Afrika og Europa. Mens forekomst og omfang av slik vold i mange europeiske land – og i USA – har vært kartlagt i en del år, er slik forskning i sin spede begynnelse i de andre regionene.

Vold mot kvinner på grunnlag av deres kjønn er et globalt fenomen. Verdens helseorganisasjon (WHO) har gitt belegg for tall i den kvinnelige befolkning som spenner fra 15 % (Japan), 21 % (USA), 25 % (Tyskland), 27 % (Finland) til 70 % (Etiopia og Peru). Det er fortsatt ikke helt avklart om disse tallene hver for seg virkelig speiler den sosiale virkeligheten for kvinner i de respektive land. Det er godt kjent at det i ulike kulturer og samfunn finnes ulike oppfatninger av hva kvinner må godta. Dessuten vet man at ulike måter å undersøke dette fenomenet på, frembringer forskjellige resultater. Derimot er det blant forskere i kunnskapsfeltet stor enighet om følgende: I alle samfunn i verden krenkes kvinner nettopp fordi de er kvinner. De krenkes i utstrakt grad i forbindelse med krig, flukt og store samfunnskriser. Og de krenkes mest i sin fertile livsperiode og da nettopp knyttet til og utøvd som kontroll av deres fertilitet og seksualitet.

Jeg anser det som en utilgjengelig mangel at forfatterne har begrenset sine bidrag til kun å omtale den «mentale» helsen. Finnes det fortsatt forskere som kan tenke seg at vold berører de mentale og emosjonelle aspekter av det å være menneske som atskilt fra den kroppslige helse?

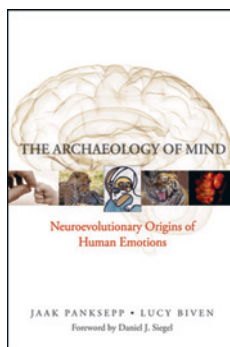
Denne tradisjonelle og dualistiske framstillingen av skadevirkningene av vold er ikke bare for begrenset. Den er også misvisende. Den utelater et stort og raskt voksende kunnskapsfelt om sammenhengen mellom såkalt giftig stress og dårlig helse. Giftig stress er en følge av kvinners avmakt i de fleste av verdens land, og deres utsatthet for relasjonell og strukturell vold er en kilde til kompleks og kronisk sykkelighet som overskrider den tradisjonelle – men menneskeskapte – grensen mellom somatisk og mental helse.

Violence against women and mental health – selv om den er viktig, viktig og forferdende – speiler følgelig bare «halve» sannheten om hva voldserfaring gjør med kvinners helse.

Anna Luise Kirkengen

Institutt for samfunnsmedisin
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Godt om emosjoner hos dyr og mennesker

Jaak Panksepp, Lucy Biven

The archeology of mind

Neuroevolutionary origins of human emotions. 562 s, tab, ill. New York, NY: W.W. Norton & Company, 2012. Pris USD 35
ISBN 978-0-393-70531-7

Jaak Panksepp regnes som en av de fremste nålevende emosjonsforskere, og har sammen med psykoterapeuten Lucy Bliven skrevet en bok hvor han legger frem sin teori om emosjoner.

Ifølge boken finnes det sju basisemosjoner, det vil si sju typer emosjoner som er felles for alle pattedyr. Disse er aggresjon, frykt, seksuelt begjær, evne til å vise omsorg for eget avkom, sorg, evne til lek og «søkeemosjonen». Den sistnevnte omhandler blant annet nysgjerrighet og forventning om noe positivt, for eksempel å finne mat.

Emosjonene og de subjektive opplevelsene som er heftet ved disse, oppstår i de dypere lag av hjernen (subkortikalt), og her er det påvist store likheter mellom pattedyrene. Ulike pattedyr har derfor i likhet med mennesker subjektive opplevelser av blant annet frykt, aggresjon og seksuelt begjær. Dette betyr at andre pattedyr er såpass like mennesker med hensyn til basisemosjonene at det vil være hensiktsmessig å bruke dyremodeller i psykiatri og psykologi for å lære mer om både emosjoner og behandling av affektive lidelser.

Forfatterne setter teorien om basisemosjoner i kontrast med det de hevder er det dominerende synet i forskningen, nemlig at vi bør være svært tilbakeholdne med å tilskrive dyr opplevelser av emosjoner. Ifølge forfatterne peker forskningen klart i retning av at det er liten grunn til en slik tilbakeholdenhet.

I den første halvparten beskriver forfatterne det evolusjonære og neurobiologiske grunnlaget for basisemosjonene, mens den andre halvparten omhandler mulige konsekvenser av teorien for vårt syn på blant annet dyrevelferd, AD/HD, psykoterapi og opprinnelsen til selvet.

Spesifikt menneskelige emosjoner, for eksempel mot, misunnelse, sjalusi og skam – som i stor grad er kulturelt betingede, blir ikke diskutert. Det er kanskje like greit, gitt at boken er på over 500 sider. Forfatterne er enige i at det er delvis kulturelt bestemt hvordan basisemosjonene fremtrer. Frykt hos rotte er ikke helt det samme som frykt hos menneske.

Språket er lettfattelig, strukturen god, og beskrivelsen av basisemosjonene virker godt underbygd i form av nyere empiri. Alt i alt er dette en svært god innføring i moderne emosjonsforskning og kan leses med stort utbytte av alle med interesse for emosjoner, både leg og lærd.

Ståle Gundersen

Universitetet i Stavanger